

ขณะเดียวกันองค์กรในชุมชนเอง ก็มีปัญหาในการดำเนินการในชุมชน มีบางคนไม่ได้รับการยอมรับ เข้าร่วมกิจกรรมอยู่ด้วย ในส่วนของ NGOs ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งสัมพันธ์อยู่กับสมาคมหยาดฝน สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง มีการเชื่อมเครือข่ายสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อคิดและแก้ปัญหาชุมชน ขณะเดียวกันก็มีกิจกรรมพัฒนาองค์กร เช่น กลุ่มออมทรัพย์ชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งความสัมพันธ์จะมีลักษณะตั้งรับแนวคิดจากภายนอกมากกว่าคนในชุมชนเองไม่มีบทบาทในการนำเสนอแนวทางเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่ากิจกรรมอนุรักษ์ทะเลหน้าบ้าน การเฝ้าระวังการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ในส่วนของการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะ ก็ยังมีความคิดลักษณะปัจเจกของสมาชิกชมรมประมงพื้นบ้านอยู่ ดังแนวคิดของสมชาติ เทศนอก ที่บอกว่า “อบต. น่าจะวางกฎเกณฑ์หรือกติกาการใช้ที่ดินสาธารณะ เช่น คนที่สร้างบ้านหรือมีสิ่งปลูกสร้างในที่สาธารณะ (หมู่ 4 หาดทรายทอง -ผู้เขียน) จะขายไม่ได้ หากขายจะต้องถูกยึดกลับ แต่อาจจะยกให้ลูกให้หลานได้” (สมชาติ เทศนอก อายุ 33 ปี บ้านเลขที่ 119 หมู่ 4 ต.เกาะสุกร สัมภาษณ์ 21 ก.พ. 46)

3.3.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรที่ดิน

สามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง แกนนำชุมชน ที่เป็นผู้ริเริ่มบุกรุกที่ดินของรัฐ รวมทั้งผู้ที่หาเสียงให้ลูกบ้านบุกรุกที่ดินของรัฐได้ ทำให้การบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นไปอย่างรวดเร็ว

กลุ่มที่สอง สมาชิกชุมชน คือ ชาวบ้านบนเกาะโดยเฉพาะหมู่ที่ 5 ซึ่งมีการรุกล้ำที่ดินของรัฐกันมาก และกำลังขยายตัวออกไปเรื่อยๆ

กลุ่มที่สาม นักลงทุน เกิดจากกระแสการท่องเที่ยว เป็นนักลงทุนจากภายนอก มาจากตัวเมืองตรัง โดยการซื้อที่ดิน หรือบุกรุกที่ดินสร้างบังกะโล รีสอร์ท รองรับนักท่องเที่ยว

กลุ่มที่สี่ หน่วยราชการ ได้แก่กรมที่ดิน กรมเจ้าท่า เจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภอ เป็นต้น

กลุ่มที่ห้า องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะสุกร

3.4 ข้อสังเกตของผู้วิจัยที่มีต่อกลุ่มองค์กร และบทบาทของกลุ่มเหล่านี้ ที่มีต่อพื้นที่วิจัย

ในบรรดากลุ่มองค์กรที่เข้าไปมีบทบาทในความขัดแย้งของการใช้ที่ดินในพื้นที่วิจัยนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมอย่างเป็นระบบ แยกออกมาได้ ดังนี้

1) ชุมชน จากการวิจัยพบว่า กลุ่มชุมชนที่เข้มแข็งและมีเครือข่าย จะมีศักยภาพในการปกป้องสภาพการครอบครองและเรียกร้องสิทธิในที่ดินผ่านโครงสร้างราชการ และสร้างกระแสสาธารณะผ่านสื่อมวลชน ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ ชุมชนหาดแสนสุข ที่มีการจัดระบบภายในของชุมชน มีโครงสร้างอำนาจในรูปกรรมการอย่างชัดเจน มีการเชื่อมเครือข่ายกับชุมชน ที่มีปัญหา

คล้ายกันในระดับประเทศ คือ เครือข่ายสลัม 4 ภาค ทำให้ชุมชนหาดแสนสุข สามารถต่อสู้เพื่อสิทธิในที่ดินได้มากกว่าชุมชนอื่นๆ ซึ่งสะท้อนว่า การจัดการที่ดินโดยชุมชน จำเป็นที่ชุมชนจะต้องมีพลังของตัวเองด้วย

2) หน่วยราชการ สิ่งที่ปรากฏชัด ก็คือ หน่วยราชการในท้องถิ่นไม่มีอำนาจ หรือศักยภาพเพียงพอ ที่จะจัดการกับปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ทั้งยังถูกรอบงำให้กระทำผิดเสียเองอีกด้วย เพราะนักลงทุนท้องถิ่นเป็นนักลงทุนระดับชาติ และนักลงทุนข้ามชาติ การพยายามแก้ปัญหาจึงมักล่าช้า ยืดเยื้อและไม่ทันกับปัญหา

3) การเมืองท้องถิ่น หน่วยการเมืองท้องถิ่น ยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เกี่ยวกับเรื่องที่ดิน แม้มีอำนาจแต่ก็ขาดความชำนาญ ขาดเครื่องมือ หรือขาดกำลังคน ทำให้บทบาทที่ควรจะมี ไม่ทันกับสภาพปัญหา นอกจากนั้น การที่ธุรกิจท้องถิ่นให้ผลประโยชน์แก่หน่วยงานการเมืองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ทั้งการตอบแทนในระบบ เช่น ภาษีท้องถิ่น และการตอบแทนนอกระบบแก่ตัวบุคคล ทำให้บางส่วนถูกรอบงำให้รักษาผลประโยชน์นักลงทุนมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนและรัฐ

4) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) มีบทบาทสำคัญในการสร้างพลังและการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเรียกร้องและยืนยันถึงสิทธิ ทั้งระดับปัจเจกและระดับชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน จากบทเรียนของชุมชนหาดแสนสุข แสดงให้เห็นว่าการจัดการที่ดินโดยชุมชนนั้น ชุมชนต้องมีพลัง ซึ่งชุมชนจะมีพลังได้ต้องผ่านกระบวนการเพิ่มพลังชุมชน ในกรณีเช่นนี้ องค์กรพัฒนาเอกชนจะมีศักยภาพ และได้รับความเชื่อถือจากชุมชนมากที่สุด

5) สื่อมวลชน โดยปกติกว่าที่ประเด็นการต่อสู้ของชุมชนหนึ่งๆ ในการได้มาซึ่งสิทธิหรือการมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน จะได้รับการยอมรับ จะต้องมีการสื่อสารกับสาธารณะ ซึ่งต้องผ่านสื่อมวลชน ทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ช่วยทำให้สาธารณะรับรู้ปัญหาในพื้นที่วิจัย อันนำไปสู่การเชื่อมโยงกับปัญหาคำถามเดียวกันในระดับประเทศ กรณีหาดบางเทา นั้น ชัดเจนว่าหากสื่อมวลชนไม่ช่วยเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะ ก็อาจไม่สามารถกดดันให้หน่วยงานต่างๆ หันมาแก้ปัญหา และเอาผิดกับนักลงทุนระดับชาติที่รุกที่ดินของรัฐได้

6) องค์กรอิสระ และองค์กรอื่นๆ ในขณะที่หน่วยราชการตามโครงสร้าง และการเมืองท้องถิ่นอาจมีข้อจำกัด และถูกรอบงำจากนักลงทุนท้องถิ่น ดูเหมือนองค์กรต่างๆ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น จะเป็นความหวังใหม่ในการช่วยแก้ปัญหา เพราะเป็นองค์กรที่มีความคล่องตัว ได้รับความเชื่อถือจากสังคม ซึ่งองค์กรเหล่านี้ช่วยแก้ปัญหาในกรณีหาดบางเทาได้มาก

ผู้วิจัยเห็นว่า บทบาทอย่างบูรณาการของกลุ่มองค์กรต่างๆ ข้างต้น มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการจัดการที่ดิน ภายใต้สภาพปัญหาปัจจุบัน โดยเฉพาะที่ดินในเขตท่องเที่ยว

ผู้เกี่ยวข้องร่วมคิดค้นแก้ปัญหา

บทที่ 4

มาตรการที่ใช้ดำเนินการ

บทที่ 4

มาตรการที่ใช้ดำเนินการ

4.1 มาตรการพื้นที่หาดแสนสุข

ที่ดินสาธารณะ ตำบล รัชฎา อำเภอ เมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นที่ดินที่มีกรณีพิพาทจากนโยบายสัมปทานแร่ของรัฐ ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณหาดแสนสุข มีกระบวนการต่อสู้เพื่อการจัดการที่ดินอยู่สองระดับ คือ ระดับที่ 1 ต่อสู้ให้ที่ดินหลุดจากมือนายทุนกลับมาเป็นที่ดินสาธารณะ ในระดับที่ 2 ต่อสู้จากที่ดิน (ที่สาธารณะ) มาสู่รูปแบบการจัดการที่ดินโดยชุมชน ในอดีตที่ผ่านมา กระบวนการจัดการที่ดินหาดแสนสุข ได้วางเป้าหมายเพื่อการอยู่อาศัยโดยการเช่าระยะยาวจากรัฐ

ต่อเมื่อ โครงการศึกษาระบบการจัดการที่ดินในระดับท้องถิ่นภาคใต้ ลงไประดมความคิดเห็นและจัดเวที เพื่อคิดค้นรูปแบบการบริหารจัดการที่ดิน กรอบคิดเดิมจากการขอเช่าที่ดินจากรัฐระยะยาวได้เปลี่ยนไป เกิดกรอบความคิดใหม่ในการจัดการที่ดินหาดแสนสุข คือ ระบบกรรมสิทธิ์ โดยเริ่มจะมีการพูดถึงสหกรณ์ที่ดิน ธนาคารที่ดิน เป็นต้น มีการจัดตั้งคณะทำงานบริหารจัดการที่ดินอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันกระแสการจัดการที่ดินโดยประชาชน ไม่ว่าจะเป็นกรณีลำพูน หรือกรณีสวนปาล์มจังหวัดกระบี่ และสุราษฎร์ธานี รวมทั้งนโยบายการแก้ปัญหาที่ดินของรัฐ ทำให้คณะทำงานเริ่มแสวงหารูปแบบของการจัดการที่ดิน โดยมีประเด็นหลักอยู่ที่ว่า ชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการที่ดินสาธารณะ โดยประชาชนมีส่วนร่วมได้อย่างไร โดยเริ่มมีการพูดถึงสิทธิความเป็นมนุษย์ จะต้องมีการอยู่อาศัย มีที่หลบนอน รวมทั้งนโยบายของผู้ว่า CEO ที่ให้ประชาชนเสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ทำให้เกิดเวทีพูดคุยทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น โดยผู้นำได้สำรวจชุมชนใหม่ ทั้งจำนวนประชาชน คร่าวเรือน เกณฑ์อายุ พร้อมกันก็ได้จัดทำผังชุมชนใหม่ และได้จัดเวทีเพื่อสร้างกรอบ “โฉนดชุมชนหาดแสนสุข” มีการจัดเวทีเพื่อสร้างกติกาของชุมชน และได้เสนอขอออกโฉนดที่ดินชุมชนหาดแสนสุขต่อผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต ทั้งนี้ ชุมชนได้ออกกฎระเบียบเพื่อการบริหารทรัพยากรที่ดินขึ้น (ดูในภาคผนวก)

4.1.1 วิธีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินในสภาพความขัดแย้ง

ท่ามกลางสถานการณ์ขัดแย้งของกรณีพิพาทเรื่องการทำเหมืองแร่ที่ดินของชุมชนหาดแสนสุข ผู้ที่ต้องการครอบครองที่ดินทั้งฝ่ายกลุ่มทุน และฝ่ายชาวบ้าน ต่างก็มีวิธีการของตัวเองในการเข้าครอบครอง และบริหารจัดการที่ดิน ซึ่งอาจสรุปคร่าวๆ ได้ว่า แต่ละฝ่ายมีวิธีการ ดังต่อไปนี้

วิธีของกลุ่มทุน คือ ร่วมมือกับข้าราชการบางคนออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ อ้างว่ามีใช้เป็นการบุกรุก แต่เป็นการครอบครองโดยถูกต้องตามกฎหมาย ต่อเมื่อสถานภาพของที่ดินเข้าสู่กรณีพิพาท กลุ่มทุนก็ได้ใช้วิธีการปกป้องสิทธิของตน ดังนี้

- 1) เจรจาและหรือฟ้องร้องขับไล่ชาวบ้านผู้บุกรุก
- 2) ชักจูงเจ้าหน้าที่การเมืองท้องถิ่น หรือข้าราชการให้ปกป้องผลประโยชน์ให้
- 3) ฟ้องร้องหน่วยราชการ/ข้าราชการ ที่สั่งเพิกถอนสิทธิของตน

วิธีการของชุมชน คือ การบุกรุกเข้าจับจองที่ดิน ทั้งเพื่ออยู่อาศัย ขยายต่อ สร้างบ้านเช่า เป็นต้น ซึ่งเมื่อเกิดกรณีพิพาทกับกลุ่มทุน ชุมชนก็ได้ใช้วิธีการ ในการปกป้องสิทธิของตัวเอง ดังต่อไปนี้

- 1) รวมกลุ่มเพื่อแสดงพลัง แสดงความเข้มแข็งของชุมชน
- 2) จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อหาทุนไว้กู้ยืม และเป็นทุนไว้ใช้สอย
- 3) ตั้งกองทุนเพื่อต่อสู้คดีกับกลุ่มทุนในชั้นศาล
- 4) เชื่อมเป็นเครือข่ายกับสมาชิกสกลัม 4 ภาค
- 5) ดึง NGOs มาเป็นพี่เลี้ยง
- 6) มีทนายความมาช่วยเหลือทางคดี
- 7) พยายาม ติดต่อบุคลากร เพื่อขอตั้งชุมชน ขอบ้านเลขที่ ขอทะเบียนบ้าน
- 8) รวมตัวกันขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบลมาเป็นเจ้าภาพ ในการพัฒนาสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ถนน
- 9) ส่งคนของชุมชนลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และได้รับเลือกตั้ง
- 10) เสนอขอเช่าที่ดินจากรัฐ
- 11) ลำสุดเสนอรูปแบบโฉนดชุมชน พร้อมแผนผังการใช้ที่ดิน
- 12) กฎ กติกา ข้อบังคับ ต่อผู้ว่า CEO

4.2 มาตรการพื้นที่หาดบางเทา

4.2.1 การบริหารจัดการการใช้ที่ดินโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากสภาพปัญหาที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์อย่างมหาศาล ทำให้บุคคลที่จะเข้ามาแก้ปัญหาทั้งในภาครัฐและส่วนของผู้นำชุมชนไม่สามารถเปิดเผยตัวเอง ขณะเดียวกัน กระบวนการเคลื่อนไหวก็ไม่สามารถขับเคลื่อนในระดับองค์กรได้ ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ไม่สามารถดำเนินการได้เต็มศักยภาพ ดังนั้นการขับเคลื่อนเพื่อการแก้ปัญหาใน

กรณีพิพาท และการบุกรุกที่ดินของรัฐ จึงถูกดำเนินการโดยกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบและเดือดร้อนโดยตรง ทั้งนี้มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางคน ต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ แต่ไม่สามารถทำอะไรได้ สิ่งที่น่าสนใจ คือ หลังจากมีการผลักดันให้เกิดการแก้ปัญหาโดยใช้แนวทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์แล้ว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นก็เข้ารับตามที่ได้มีการตรวจสอบและมติของคณะกรรมการตรวจสอบการบุกรุกที่ดินสาธารณะ เห็นได้จากที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล สมัยสามัญ สมัยที่ 1 ประจำปี 2546 วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2546 มีมติเห็นชอบให้สงวนที่ดิน 178 ไร่ไว้เป็นที่ดินสาธารณะ ตามผลการตรวจสอบของคณะกรรมการตรวจสอบที่ดินที่นายอำเภอถลางแต่งตั้ง

อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ที่เด่นชัดของพื้นที่บางเทศายังไม่มี เพียงแต่มีแนวคร่าวๆ ว่า ชุมชนยอมรับฐานะการเป็นผู้บุกรุกของตน ยินดีจัดระเบียบการใช้พื้นที่ เพียงแต่ขอใช้พื้นที่ทำมาหากิน ภายใต้การดูแลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเลเท่านั้น

4.2.2 วิธีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินในสภาพความขัดแย้ง

ในท่ามกลางสถานการณ์พิพาท ทั้งกลุ่มทุนและชุมชนต่างก็มีวิธีการของตัวเองในการเข้าครอบครองใช้ประโยชน์จากที่ดินหลวง บริเวณหาดบางเทา ดังนี้

วิธีการของกลุ่มทุน ร่วมมือกับข้าราชการบางกลุ่มออกเอกสารสิทธิทับที่หลวง ซึ่งเป็นที่สัมปทานทำเหมืองแร่เดิม ด้วยการออกเอกสารสิทธิทับทางสาธารณะ นำวัสดุไปกั้นอาณาเขตหาดทรายและทะเลโดยพลการ เป็นต้น เมื่อสถานการณ์การต่อสู้เข้าสู่ภาวะกรณีพิพาทกับชุมชนกลุ่มทุนได้ใช้วิธีการในการปกป้องสิทธิของตน ดังนี้

- 1) ฟ้องร้องขับไล่
- 2) นำทหารเข้ามารื้ออาคารขายของหน้าหาดของชาวชุมชน
- 3) ปล่อยน้ำและกลิ่นจากบ่อเกรอะรบกวนอาคารร้านค้าของชาวชุมชน

วิธีการของผู้ประกอบการรายย่อย (ชุมชน) แต่เดิมใช้วิธีสร้างเพิงขายของชั่วคราวต่อมายับเป็นกึ่งถาวร และถาวรในที่สุด รวมทั้งใช้พื้นที่โดยไม่ปลูกสร้างอาคาร เช่น ผู้บริการนวดหอบเร่ เป็นต้น เมื่อมีกรณีพิพาทกับกลุ่มทุน ชาวชุมชนได้ใช้วิธีปกป้องตัวเอง ดังนี้

- 1) มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการค้าขายริมหาดเพื่อต่อสู้ ตั้งแต่การทำมือบประท้วง ปิดถนน เป็นคราว ๆ ตามสถานการณ์
- 2) เปิดโปงพฤติกรรมฉ้อฉลในการอุปพื้นที่สาธารณะ เปิดโปงกระบวนการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่รวมวงฉ้อฉลที่ดินของรัฐ
- 3) ร้องเรียนต่อวุฒิสภา สภาที่ปรึกษาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เครือข่ายประชาชนด้านคอร์รัปชัน จนถึงการถวายฎีกา เพื่อผลสะท้อนทางสังคม

4) มีการรวบรวมเอกสาร หลักฐานการได้มาซึ่งโฉนดโดยมิชอบ เพื่อเตรียมไว้ต่อสู้ไว้ใช้ในการต่อสู้ และถือเป็นอำนาจต่อรอง

4.3 มาตรการพื้นที่เกาะสุกร

การจัดการที่ดินของเกาะสุกร เดิมใช้องค์กรด้านศาสนาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ต่อมาเมื่อรัฐมีผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อำนาจรัฐจึงค่อย ๆ เข้ามามีบทบาท จนเมื่อมีการกระจายอำนาจมาสู่องค์กรบริหารส่วนตำบล บทบาทการบริหารจัดการที่ดินของรัฐท้องถิ่นยังไม่ชัดเจน ประกอบกับผู้บริหารท้องถิ่นยังไม่มีศักยภาพมากพอ ที่จะเข้ามาดำเนินการให้เกิดประโยชน์ในการใช้ที่ดินอย่างเต็มที่ ปัญหาการจัดการที่ดินจึงยังไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น ปัญหาที่ดินสาธารณะกับการบุกรุก ขณะเดียวกันการบริหารจัดการ ก็ยังคิดกันแบบกระจายกระจาย มีลักษณะปัจเจกอยู่มาก

แนวคิดในเชิงมาตรการยังอยู่ในช่วงก่อรูปเริ่มต้น เป็นความเห็นของบางคนบางกลุ่ม ยังไม่ได้เป็นมติของชุมชน แต่ก็มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังแนวคิดของสมชาติ เทชนอก ที่บอกว่า “องค์การบริหารส่วนตำบลน่าจะวางกฎเกณฑ์ หรือกติกา การใช้ที่ดินสาธารณะ เช่น คนที่สร้างบ้านหรือมีสิ่งปลูกสร้างในที่สาธารณะ จะขายไม่ได้ หากขายจะต้องถูกยึดกลับแต่อาจจะโอนให้ลูกให้หลานได้”

แนวคิดเชิงมาตรการโดยรวมของเกาะสุกร แม้จะเห็นความจำเป็นว่า ต้องมีมาตรการเฉพาะมารับมือกับปัญหา แต่ก็เห็นว่าองค์กรที่น่าจะรับผิดชอบ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมาตรการต่าง ๆ อาจอยู่ในรูปข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ จากการที่ชุมชนเกาะสุกรได้เรียนรู้ร่วมกับชุมชนหาดแสนสุข ได้นำเอาแนวทางของชุมชนหาดแสนสุขมาใช้ ในเรื่องโฉนดชุมชน เพียงแต่มีรายละเอียดเพิ่มเติม เช่น ต้องมีการทำผังเมืองรวมของเกาะ และให้องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรบริหารจัดการที่ดินร่วมกับชุมชน

4.3.1 วิธีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินในสภาพความขัดแย้ง

ดังได้กล่าวแล้วว่า ยังไม่มีสภาพที่ขัดแย้งกันในการรุกที่ดินของรัฐบนเกาะสุกร หรือกล่าวได้ว่าการรุกที่สาธารณะบนเกาะสุกร ยังไม่พัฒนาเข้าสู่ภาวะเกิดกรณีพิพาท เพราะทุกอย่างยังเพิ่งเริ่มต้น แต่อาจนำไปสู่ปัญหาเช่นเดียวกับที่หาดแสนสุข หรือหาดบางเทาได้ในอนาคต ปรากฏการณ์การรุกที่ดินของรัฐบนเกาะสุกร อาจสรุปได้ ดังนี้

- 1) มีการรวมตัวกันบุกรุกที่สาธารณะ โดยไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเอง ตั้งแต่กำนันไปจนถึงลูกบ้าน ไม่มีการกลั่นแกล้ง ไม่มีการร้องเรียน
- 2) ชาวบ้านอยากได้เป็นกรรมสิทธิ์เพื่อแปรเป็นเงิน และสามารถตกทอดเป็นมรดกได้ -

- 3) เกาะสุกรมีเนื้อที่จำกัด เมื่อมีนายทุนเข้าไปกว้านซื้อที่ดิน จึงทำให้คนบางกลุ่มวิตกกังวลว่า อาจจะต้านอำนาจการซื้อขายไม่ได้ แต่ยังไม่เกิดผลสะท้อนมากนัก
- 4) มีผู้พยายามหาทางออกให้กับผู้บุกรุกที่ดิน โดยให้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม ตั้งกติกาตนเอง เพราะเกรงจะถูกยึดที่ดินคืน
- 5) เมื่อมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบปะกับชุมชนแสนสุข คนเกาะสุกร เริ่มคิดและลอกเลียนแบบชุมชนแสนสุขเรื่องโฉนดชุมชน

4.4 ข้อสังเกตของผู้วิจัยต่อการใช้มาตรการในพื้นที่วิจัย

จากการวิเคราะห์มาตรการต่างๆ ที่ทุกฝ่ายพยายามนำมาใช้ ผู้วิจัยพบว่าทุกมาตรการที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา ยิ่งกว่านั้นยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ และมีความขัดแย้งกัน หากปล่อยให้สภาพการณ์ดำเนินไปเช่นนี้ เชื่อว่าความขัดแย้งจะรุนแรงขึ้น ผู้ที่จะเสียผลประโยชน์ คือ ชุมชนและรัฐ ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน

นอกจากนี้มาตรการใดๆ ที่เกิดขึ้น ยังมีความเสี่ยงที่จะถูกแทรกแซงจากกลุ่มทุนท้องถิ่นที่อาศัยความได้เปรียบใช้เงินเข้าครอบงำบุคลากรขององค์กร หรือกระบวนการที่ถูกออกแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหา ทางออกสำคัญคงอยู่ที่การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งทุกชุมชนต่างก็เรียกร้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการที่ดินโดยตนเองในระดับใดระดับหนึ่ง

ปัญหาการออกแบบหรือเสนอมาตรการจากชุมชนอาจมีจุดอ่อนอยู่บ้างหากชุมชนนั้นๆ ยังขาดการเรียนรู้ ซึ่งในประเด็นนี้มีทางลัดที่จะให้ชุมชนเรียนรู้ได้ ก็คือ การศึกษาดูงานจากชุมชนอื่นที่มีทักษะ และการเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายของชุมชน เพื่อส่งผ่านข้อมูลความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

อนึ่ง มาตรการที่นำมาใช้ในการจัดการที่ดินควรคำนึงถึงมาตรการทางสังคมวัฒนธรรมควบคู่ไปกับมาตรการทางกฎหมายและนโยบาย

นักวิจัยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่

บทที่ 5
ข้อเสนอแนะจากพื้นที่วิจัย

บทที่ 5

ข้อเสนอแนะจากพื้นที่วิจัย

5.1 ข้อเสนอแนะจากพื้นที่หาดแสนสุข

ชุมชนหาดแสนสุขมีวิสัยทัศน์ชัดเจน ในการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งสิทธิในที่อยู่อาศัยของชุมชน โดยพัฒนาจากแนวคิดขอเช่าจากรัฐระยะยาวมาสู่การเสนอโฉนดชุมชน ชุมชนมีความเชื่อมั่นในสิทธิพื้นฐานของการที่จะได้มีที่อยู่ ที่ทำกินของประชาชนในฐานะสมาชิกของประเทศ ในส่วนของการบริหารจัดการ ชุมชนแสนสุขเชื่อมั่นการบริหารจัดการในรูปกรรมการชุมชน มากยิ่งกว่าฝากความหวังไว้กับหน่วยราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนหาดแสนสุขเสนอรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะ ที่อยู่อาศัยเป็นแบบโฉนดชุมชน ในเนื้อที่ 74 ไร่ โดยมีคณะกรรมการบริหารโฉนดชุมชนเป็นคณะทำงาน

5.2 ข้อเสนอแนะจากพื้นที่หาดบางเทา

เนื่องจากพื้นที่หาดบางเทามีใช้ชุมชนโดยตัวเอง แต่เป็นพื้นที่ซึ่งผู้ประกอบการรายย่อยจากชุมชนใกล้เคียงในตำบลเชิงทะเล เข้ามาประกอบการคู่ขนานกับโรงแรมขนาดใหญ่ มิได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ผู้ประกอบการรายย่อย จึงไม่ได้คาดหวังการบริหารจัดการที่ดินในนามชุมชน หรือในรูปกรรมการชุมชนแบบชุมชนหาดแสนสุข ทุกคนยอมรับในฐานะผู้บุกรุกของตัวเอง และอยากให้อำเภอในฐานะที่ได้เอกสารสิทธิมาโดยมิชอบ ยอมรับฐานะเป็นผู้บุกรุกด้วย

ผู้ประกอบการรายย่อย ยังคาดหวังให้รัฐ คือ ผู้ทรงสิทธิในที่ดิน เพียงแต่ให้ชุมชนเข้ามาประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ ภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล ซึ่งชุมชนหาดบางเทา ได้เสนอรูปแบบการจัดการที่ดินสาธารณะ เพื่อประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในลักษณะร่วมกันใช้ประโยชน์ ระหว่างผู้ประกอบการหน้าหาดกับกลุ่มโรงแรม พร้อมทั้งเสนอให้ตรวจสอบที่ดินสาธารณะที่ถูกบุกรุก นำกลับมาใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ภายใต้การจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล

อย่างไรก็ตาม ในกรณีหาดบางเทา ข้อเสนอรูปแบบในการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะ กลับเป็นการใช้ประโยชน์ร่วม มีการประสานประโยชน์กันอย่างลงตัว ระหว่างชาวบ้านผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจบริเวณชายหาด กับกลุ่มทุนโรงแรมขนาดใหญ่ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ประสานประโยชน์ จากการศึกษาพบว่า กรณีบางเทาไม่ได้เป็นการต่อสู้ของประชาชนผู้ยากไร้ไร้อำนาจที่ดินทำกิน หรือไร้ที่อยู่อาศัย แต่เป็นการต่อสู้ระหว่างกลุ่มคนท้องถิ่นที่ต้องการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเอาไว้ กับกลุ่มทุนข้ามชาติ ที่เข้ามาด้วยนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล

เมื่อมีการประสานจัดสรรผลประโยชน์อย่างพอดีและลงตัว กระบวนการต่อสู้เพื่อการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ จึงไม่สามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนี้กระแสของกลุ่มทุนที่มีความเข้มแข็งยังสามารถเข้ามามีบทบาททั้งในระดับการเมืองท้องถิ่น จนไปถึงการเมืองระดับชาติ รวมทั้งสามารถผนวกเข้ากับอำนาจรัฐได้ด้วย พลังของประชาชนในการต่อสู้จึงอ่อนล้า ระดับของการต่อสู้เพื่อการบรรลุในการจัดการเชิงกรรมสิทธิ์ที่เป็นเป้าหมายของชุมชน จึงถูกปรับลดลงเหลือแค่ระดับขอใช้สิทธิทำกินเท่านั้น

5.3 ข้อเสนอแนะจากพื้นที่เกาะสุกร

เกาะสุกรเริ่มคิดถึงวิสัยทัศน์ร่วมของชุมชน หลังจากเห็นการเติบโตอย่างไร้ระเบียบบนเกาะเล็กๆ แห่งนี้ และมีการรุกที่ดินของรัฐอย่างกว้างขวาง จึงต้องการให้มีการจัดทำผังเมืองรวมของเกาะเป็นกรอบใหญ่ ถึงแม้ยังไม่เกิดปัญหาความขัดแย้ง แต่เนื่องจากชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกับชุมชนหาดแสนสุข ผ่านกระบวนการวิจัยนี้ จึงเกิดความสนใจจะนำรูปแบบโฉนดชุมชนมาใช้ แต่การบริหารจัดการปรับรูปแบบเป็นโฉนดชุมชน ในเนื้อที่ 84 ไร่ มีคณะกรรมการบริหารโฉนดชุมชนเป็นคณะทำงาน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล

5.4 ข้อเสนอแนะของผู้วิจัยต่อข้อเสนอแนะจากพื้นที่วิจัย

เมื่อพิจารณาแบบแผนของข้อเสนอของชุมชน จะพบทั้งลักษณะร่วมและลักษณะต่างกันที่น่าสนใจดังนี้

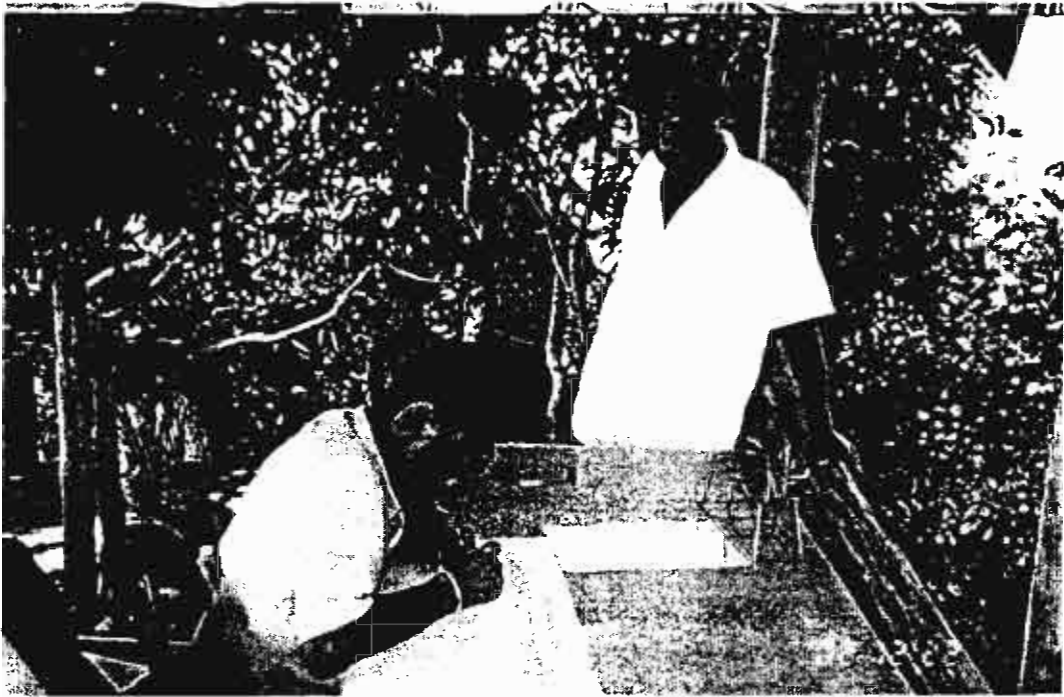
- 1) ระบบสิทธิ ทุกพื้นที่เสนอว่าชุมชนมีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะในระดับใดระดับหนึ่งได้อย่างชอบธรรม
- 2) ระบบกรรมสิทธิ์ ในชุมชนหาดแสนสุขและเกาะสุกรเสนอแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีกรรมสิทธิ์ในที่สาธารณะในรูปโฉนดชุมชน แต่พื้นที่บางเทายังเสนอให้กรรมสิทธิ์เป็นของรัฐ เพียงแต่ชุมชนขอสิทธิเข้าไปใช้พื้นที่เท่านั้น
- 3) ขอบเขตสิทธิของบุคคล หาดแสนสุขและเกาะสุกร มีการเสนอสิทธิถึงระดับครอบครัว และปัจเจกบุคคลไว้บางระดับ ดังปรากฏในร่างระเบียบ แต่ในพื้นที่หาดบางเทา ยังไม่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้
- 4) สิทธิร่วมของชุมชน ชุมชนหาดแสนสุขและเกาะสุกร เสนอให้ชุมชนมีสิทธิ ร่วมใช้ ร่วมบริหาร และร่วมมีกรรมสิทธิ์ในที่สาธารณะ แต่ชุมชนหาดบางเทา ต้องการแค่สิทธิใช้ประโยชน์ร่วม
- 5) ระบบการบริหารจัดการ ชุมชนหาดแสนสุขเสนอให้ชุมชนเป็นองค์กรเดียว ในการบริหารจัดการที่ดินของชุมชน เกาะสุกรเสนอให้ชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลบริหารร่วมกัน ชุมชนหาดบางเทาเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรเดียวในการบริหารจัดการ

นอกจากนั้น เวทีประชาชนยังได้เสนอรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะว่า ต้องให้ครอบคลุมความหลากหลายทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศวิทยา ประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชน ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ได้เข้าถึงการบริหารจัดการที่ดินของชุมชนแบบมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่ความหลากหลายของรูปแบบการจัดการที่ดิน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่

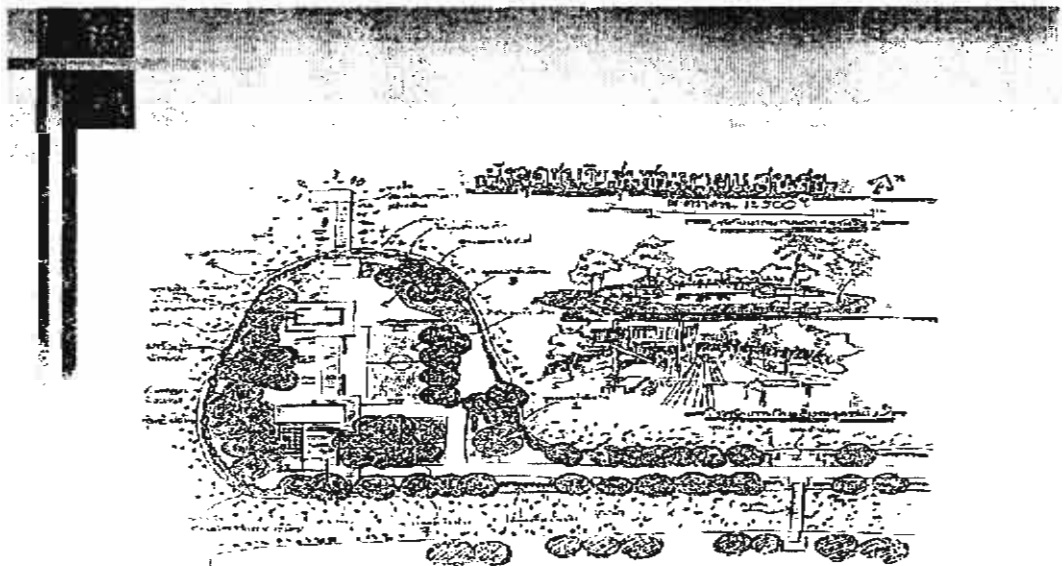
นอกเหนือจากประเด็นดังกล่าวข้างต้นแล้ว จากการพิจารณาข้อเสนอแนะของชุมชนยังพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

- 1) ทิศนะต่อที่ดินของชุมชนได้เปลี่ยนไปด้วยอิทธิพลของกระแสธุรกิจท่องเที่ยว จากเดิมที่เน้นหนักมิติด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ มากลายเป็นมิติด้านเศรษฐกิจ ที่ดินได้กลายเป็นสินค้า และมีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว หน้าที่ของที่ดินในมิติอื่นๆ จึงถูกหลงลืมละเลยไป
- 2) ชุมชนต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน และเรียกร้องระบบสิทธิที่มากกว่าที่มีอยู่ในระบบปัจจุบัน เช่น พยายามเสนอโฉนดร่วม หรือโฉนดชุมชน เป็นต้น
- 3) ชุมชนที่ผ่านปัญหามายาวนาน เคยผ่านกระบวนการเรียกร้องสิทธิ จะมีข้อเสนอที่ดี ในขณะที่ชุมชนซึ่งยังขาดประสบการณ์จะมองปัญหาไม่ออก สิ่งที่น่าสนใจก็คือจะสร้างการเรียนรู้ให้ชุมชนมีโอกาสรู้เท่าทันปัญหาได้อย่างไร

ชุมชนร่วมค้นหาทางออก

การจัดฝัฟงที่ดินชุมชนหาดแสนสุข

บทที่ 6

ข้อเสนอแนะจากคณะวิจัย

บทที่ 6

ข้อเสนอแนะจากคณะวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะต่อพื้นที่หาดแสนสุข

ชุมชนหาดแสนสุขมีประสบการณ์พื้นฐานในการต่อสู้ที่ดี โดยมีพี่เลี้ยงเป็น NGOs มาก่อน ทำให้ฐานคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน มีความเด่นชัด มีความเข้าใจถึงการรวมพลังกันเป็นกลุ่ม เป็นเครือข่าย และมีประสบการณ์ในการบริหารชุมชนในรูปกรรมการชุมชนอยู่แล้ว เชื่อว่าหากสามารถผ่านด่านทดสอบของการต่อสู้ระยะแรก คือ การได้มาซึ่งสถานภาพที่ดินสาธารณะของพื้นที่ชุมชนหาดแสนสุขกลับมาแล้ว การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งโฉนดชุมชน จะมีพลังพอสมควร แต่ทั้งนี้คงต้องร่วมต่อสู้กันเป็นเครือข่ายกับพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ เพื่อผลักดันให้เป็นนโยบายรัฐ

6.2 ข้อเสนอแนะต่อพื้นที่หาดบางเทา

พื้นที่เช่นหาดบางเทาอาจแก้ปัญหาได้ โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาบริหารจัดการ และจัดสรรผลประโยชน์เหมือนดังที่ชุมชนเสนอ แล้วให้ผู้ประกอบการทั้งรายใหญ่รายเล็กเข้ามาเช่าที่ดิน หรือให้บรรดาผู้ประกอบการต่างๆ เช่าระยะยาว จากองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่เช่นนั้นพื้นที่แบบนี้จะถูกบุกรุกส่งผลให้เกิดความเสียหาย ขณะที่ชุมชนพอใจแค่ได้ใช้ประโยชน์ค้าขายก็ไม่ประสงค์ครอบครองที่ดิน และเป็นการค้าขายที่อาศัยฐานลูกค้าของโรงแรม เท่ากับต้องพึ่งพากันด้านผลประโยชน์ ชุมชนจึงไม่ต้องการให้โรงแรมย้ายออก

6.3 ข้อเสนอแนะต่อพื้นที่เกาะสุกร

แม้ปัญหาพิพาทรุนแรงยังไม่เกิดในเกาะสุกร แต่ก็ต้องถือว่าปัญหาต่างๆ เริ่มตั้งเค้าตัวขึ้นมาแล้ว และอาจพัฒนาไปสู่สภาพเดียวกับหาดแสนสุข หรือหาดบางเทาก็ได้ การที่ชุมชนเรียนรู้เสียตั้งแต่ต้นจึงเป็นเรื่องที่ดี เกาะสุกรยังมีจุดแข็งคือสมาชิกชุมชนยังเป็นคนท้องถิ่น การจัดการร่วมกันจึงไม่ยากนัก อย่างไรก็ตาม ยังมีจุดอ่อนตรงที่ไม่เคยผ่านปัญหา และการต่อสู้การตื่นตัวจึงยังมีน้อย

6.4 ข้อเสนอแนะต่อปัญหาการใช้ทรัพยากรที่ดินในพื้นที่ท่องเที่ยว

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความชัดเจนในระดับนโยบาย สำหรับการจัดการปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินในเขตพื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองต่อประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

1) ตอบสนองอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศ การที่พื้นที่ต่างๆ ที่มีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นที่ดินของรัฐ รัฐจึงควรมีนโยบายเฉพาะที่ชัดเจนในการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยไม่กระทบต่อระบบนิเวศ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

2) ไม่สร้างปัญหามลภาวะ และปัญหาผังเมือง รวมทั้งพื้นที่สีเขียว เนื่องจากกระแสการท่องเที่ยวมาเร็วและแรง จึงมีความเสี่ยงที่จะเกิดตามมาจากการเติบโตของชุมชน สิ่งก่อสร้าง และโครงสร้างพื้นฐาน อย่างไร้ระเบียบ อันจะนำไปสู่ปัญหามลภาวะ ทัศนียภาพ ขาดพื้นที่สีเขียว หรืออาจเรียกกรวมๆ ว่า ปัญหาของการไม่มีระบบผังเมืองที่ถูกต้อง ซึ่งปัญหานี้ในที่สุดจะวนกลับมาทำลายอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเอง การจัดการที่ดินในที่ท่องเที่ยว จึงต้องมีนโยบายจำเพาะที่

3) ให้ความมั่นคงและมั่นใจแก่ผู้ลงทุน ประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับระบบสิทธิครอบครองที่ดิน ซึ่งสัมพันธ์กับการลงทุนของผู้ลงทุนด้านการท่องเที่ยว ในสองลักษณะ คือ

- ผู้ลงทุนรายใหญ่ จะพยายามให้ได้มาซึ่งเอกสารสิทธิแม้จะได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพราะต้องลงทุนสูง และไม่มีระบบกรรมสิทธิ์หลากหลายรูปแบบ ที่ได้รับการยอมรับจากสถาบันการเงินให้เลือก
- ผู้ลงทุนรายย่อย ซึ่งอ่อนด้อยทางด้านเงินลงทุน อาจจะสร้างอาคารที่ไม่ถาวร ไม่ได้มาตรฐาน อันนำมาสู่ปัญหาความไม่เป็นระเบียบ ความไม่สะอาดของแหล่งท่องเที่ยว

ปัญหานี้ แก้ไขได้หากมีระบบกรรมสิทธิ์หลากหลายรูปแบบ นอกเหนือจากโฉนดพอที่จะสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุน และได้รับความเชื่อถือจากสถาบันการเงิน อันจะทำให้การออกเอกสารสิทธิโดยทุจริตลดลง

1) ชุมชนไม่ถูกละเมิดสิทธิ และสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน การออกแบบนโยบาย และระบบสิทธิที่ดินในเขตท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงสิทธิชุมชนที่ดำรงอยู่แต่เดิม ที่จะต้องได้รับการปกป้องการจัดการที่ดินต้องให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างสำคัญเสมอ โดยใช้หลัก "สิทธิชุมชนต้องมาก่อน"

2) ชุมชนต้องได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นด้วย ทั้งทางอ้อมจากภาษี และทางตรงจากนักลงทุนหรือผู้ใช้ประโยชน์จากที่ดิน กระแสการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นต้องเอื้อให้ชุมชนได้ประโยชน์ ในฐานะผู้ลงทุนขนาดกลางและขนาดย่อม หรือเป็นอยู่อาศัยในชุมชนคู่ขนานไปกับผลประโยชน์ของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ด้วย ซึ่งจะเป็นไปได้ต้องสร้างความชัดเจนใน

ระดับนโยบายและกฎหมาย เพื่อไม่ให้ทุนขนาดใหญ่เอาเปรียบ หรือกีดกันทุนท้องถิ่นขนาดเล็ก และละเมิดสิทธิชุมชน

นอกเหนือจากแนวทางดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่ามาตรการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จมีอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) การสร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็ง หรือการเพิ่มอำนาจให้ชุมชน เพื่อต่อรองและคานอำนาจกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน
- 2) การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ในการจัดการที่ดินอย่างเหมาะสม ที่อาจจะเรียกว่า “สภาที่ดินชุมชน” ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้าร่วมอย่างเท่าเทียมกัน สภาฯ ดังกล่าว ต้องมีฐานะชอบธรรมทางกฎหมาย
- 3) รูปแบบการจัดการที่ดิน จะต้องหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์ในที่ดินของท้องถิ่น
- 4) มาตรการ 3 ประการนี้ จะเป็นหลักประกันในการเฝ้าระวังให้กับมาตรการอื่นๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรที่ดินในพื้นที่ท่องเที่ยวในที่สุด

ภาคผนวก

1. ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย

1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดภูเก็ต

จังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่ประมาณ 543 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 336,700 ไร่ ประชากรประมาณ 200,000 คน แต่มีผู้อพยพเข้ามาทำมาหากินในภูเก็ตเป็นจำนวนมาก เพราะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวที่นี้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี ประมาณได้ว่ามีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยวภูเก็ตไม่ต่ำกว่าปีละสองล้านคน ภูเก็ตจึงเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับโลกแห่งหนึ่ง

การอพยพเข้ามาทำงานของบุคคลต่างๆ เพราะภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยวนี้เองที่ทำให้ชุมชนแออัดของภูเก็ตขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว คนที่อพยพเข้ามานั้นไม่ใช่เพียงคนไทยเท่านั้น คนพม่าก็เข้ามาทำงานในภูเก็ตเป็นจำนวนมากเช่นกัน ส่วนหนึ่งของคนพม่าก็อยู่ในชุมชนแออัดบางแห่ง

จากการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเทศบาลเมืองภูเก็ต การเคหะแห่งชาติและการสำรวจเบื้องต้น พบว่ามีชุมชนแออัดในเขตเมืองภูเก็ตรวมทั้งสิ้น 16 ชุมชน มีประชากรประมาณ 1,960 ครอบครัว หรือประมาณ 8,000 คน ชุมชนแออัดทั้ง 16 ชุมชนนี้อยู่ในเขตเทศบาลภูเก็ตจำนวน 10 ชุมชน อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวิชิต 2 ชุมชน อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา 3 ชุมชน และอยู่ทั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎากับเทศบาล 1 ชุมชน

ในเขตเทศบาลเมืองภูเก็ตมีประชากรประมาณ 55,000 คน ถ้าคิดเฉพาะชุมชนที่เทศบาลยอมรับว่าอยู่ในเขตเทศบาล 11 ชุมชน จะมีประชากรประมาณ 6,500 คน หรือคิดเป็นประมาณ 12% ของประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาล รายละเอียดของชุมชนแออัดแต่ละแห่งปรากฏตามตาราง ดังนี้

1.1.1 ชุมชนแออัดในเขตเมืองภูเก็ต

ชื่อชุมชน	พื้นที่ (ไร่)	จำนวน ครัวเรือน	เจ้าของที่ดิน	เขตปกครอง
1. หลังศาลากลาง	20	120	ราชพัสดุ	เทศบาล
2. หลังหอประชุม	50	170	ราชพัสดุ	เทศบาล
3. โกมารภักดิ์	5	70	เทศบาล	เทศบาล
4. สทโรจน์ชนสง (131)	25	50	เอกชน	เทศบาล
5. สีสืบห้อง	5	70	เทศบาล	เทศบาล
6. ซอยตันโพธิ์	20 – 30	120	เอกชน	เทศบาล
7. ซอยกอไผ่	10	60	เทศบาล/กรมเจ้าท่า	เทศบาล
8. วัดแสนสุข	5 – 10	230	เอกชน/กรมเจ้าท่า/เทศบาล	เทศบาล/อบต.รัชฎา
9. ร่มน้ำใจ	5 – 10	120	เอกชน/กรมเจ้าท่า/เทศบาล	เทศบาล
10. สะพานร่วมพูนผล 1	37	300	เทศบาลเช่าจาก อบจ.	เทศบาล
11. สะพานร่วมพูนผล 2	23	180	เทศบาลเช่าจาก อบจ.	เทศบาล
12. สะพานปลา		100	กรมป่าไม้	อบต.รัชฎา

ชื่อชุมชน	พื้นที่ (ไร่)	จำนวน ครัวเรือน	เจ้าของที่ดิน	เขตปกครอง
13. หลังเคหะ		70	กรมเจ้าท่า กรมเจ้าท่า กรมป่าไม้ เอกชน	อบต.รัชฎา
14. โหนดทรายทอง		90		อบต.รัชฎา
15. สะพานหิน		130		อบต.วิจิต
16. หลังสวนหลวง		80		อบต.วิจิต
รวม	1,960			

ที่มา : รายงานการศึกษา เรื่อง “ชุมชนแออัดในเขตเมืองภูเก็ต” โดยโครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้

สภาพการถือครองที่ดินในชุมชนแออัดโดยทั่วไปจะอยู่ในที่บุกรุก เจ้าของที่ดินส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานต่างๆ ของทางราชการ เช่น เป็นที่ราชพัสดุ กรมเจ้าท่า (กรณีเป็นที่ริมลำคลอง) กรมป่าไม้ (กรณีเป็นป่าชายเลน) แต่ก็มีบางส่วนของชุมชนที่ผู้อาศัยมีเอกสารสิทธิ์ถูกต้อง

1.2 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดตรัง

1.2.1 สภาพภูมิศาสตร์

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดขนาดเล็ก มีพื้นที่ 4,941,519 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,088,399.30 ไร่ แบ่งเขตการปกครองเป็น 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ

1.2.2 ที่ตั้ง

จังหวัดตรังตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 7 องศา 4 ลิปดาเหนือ ถึง 8 องศาเหนือและลองจิจูด 99 องศา 15 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 2 ลิปดาตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดพัทลุง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดพัทลุง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดกระบี่และทะเลอันดามัน

1.2.3 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ของจังหวัดตรังมีความหลากหลาย ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ วิทยารัฐ ได้แบ่งเขตภูมิประเทศของจังหวัดตรังไว้เป็น 4 เขต คือ เขตภูเขาและเชิงเขา เขตลอนลูกฟูกหินปูน เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำตรัง-ปะเหลียน และเขตชายฝั่งทะเล เขตภูมิประเทศนี้ อาจเรียกเป็นภาษาท้องถิ่นว่า เขา ควน ท่ง และเล

เขตภูเขาและเชิงเขา เขตภูเขาและเชิงเขาของจังหวัดตรังเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขานครศรีธรรมราช อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของจังหวัดตรัง ตลอดแนวทิวเขาที่ชาวตรังเรียกกันว่าเขาบรทัด มียอดเขาสูงเกิน 1,000 เมตรไม่กี่แห่ง ทิวเขาที่เกิดขึ้นจากหินอัคนีดันตัวขึ้นมาในยุคครีเตเชียส (Cretaceous) เมื่อประมาณ 120 ล้านปีมาแล้ว ตามแนวทิวเขาจะมีแร่ที่สำคัญ ได้แก่ ดีบุก วุลแฟรม ตะกั่ว พลวง และเงิน ที่พบมากที่สุด คือ ดีบุก

เขตภูเขาและเชิงเขา หรือเขตตรังเขา ได้แก่ บริเวณด้านตะวันออกของอำเภอรษฎา อำเภอย้ายยอด อำเภอเมือง อำเภอนาโยง อำเภอย่านตาขาว และอำเภอปะเหลียน เขตนี้เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่จังหวัดตรัง ตามแนวทิวเขาปกคลุมด้วยป่าดงดิบที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงพื้นที่จังหวัดตรัง ตรงเชิงเขามีการปลูกยางพารา ชุมชนของผู้คนในบริเวณนี้เรียกว่า หมูเขา

เขตลอนลูกฟูกหินปูน พื้นที่เขตลอนลูกฟูกเป็นที่ราบสลับเนิน ภาษาท้องถิ่นเรียกพื้นที่ลักษณะนี้ว่า ควน เป็นพื้นที่ถัดมาทางด้านทิศตะวันตกขนานกับเขตภูเขาและเชิงเขา บางแห่งมีภูเขาหินปูนโดด หรือกลุ่มภูเขาหินปูน เช่น เขาน้ำพราย เขาช้างหาย เขากอบ นอกจากนี้ยังมีหลุมเป็นหนองน้ำซึ่งเกิดจากหลุมยุบและหลุมจม (sinkhole and doline) บริเวณภูมิประเทศหินปูนนี้จะคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอย้ายยอด ส่วนของอำเภอเมืองที่ต่อเนื่องกับอำเภอย้ายยอด บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองตรังทั้งหมด รวมทั้งพื้นที่ด้านฝั่งตะวันตกของแม่น้ำตรังซึ่งมีลักษณะเป็นควน เช่น เขาจองจันทร์ ควนแดง ควนเม็ดจู ในเขตอำเภอกันตัง ควนเหล่านี้อาจมีความสูงไม่เกิน 400 เมตร

1.2.4 ปัญหาการใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดตรัง

1.2.4.1 ภาพรวมของการใช้ที่ดินจังหวัดตรัง

ที่ดินในจังหวัดตรังมีเนื้อที่ประมาณ 3,088,399.30 ไร่ กรมที่ดินได้จำแนกลักษณะของดินตามระบบอนุกรมวิธานดินเป็น 10 อันดับ เฉพาะดินในจังหวัดตรังมี 5 อันดับ ดังนี้

ดินเอนติซอล (Entisol) เป็นดินใหม่ที่ไม่สามารถมองเห็นลักษณะของชั้นดินได้ชัดเจน ลักษณะเป็นดินตะกอนน้ำพาและดินทรายละเอียด เหมาะแก่การทำการเกษตร จะพบในบริเวณที่ราบริมน้ำ คือ ริมฝั่งแม่น้ำตรังและบริเวณป่าชายเลนทั่วไป

ดินอินเซปติซอล (Inceptisol) เป็นดินที่มีแร่ธาตุบางอย่างปะปนอยู่ เป็นดินเหนียวปนทรายเหมาะแก่การปลูกพืชไร่ คือ ดินทางตะวันออกบริเวณที่ราบเชิงเขาบรทัด

ดินสปอดโซล (Spodosol) เป็นดินที่มีเนื้อดินทรายมีฮิวมัส เหล็ก อลูมิเนียมออกไซด์สะสมอยู่มาก เป็นดินคุณภาพต่ำ พบในบริเวณที่มีความชื้นสูง ฝนตกชุก มีแทรกอยู่ในอำเภอวังวิเศษและกิ่งอำเภอหาดสำราญ

ดินอัลฟิซอล (Alfisol) เป็นดินที่มีการสะสมของอะลูมิเนียมและเหล็กในเม็ดดินมีคุณภาพต่ำ เหมาะแก่การทำการไร่ ทำสวน พบบริเวณที่ดอนในเขตอำเภอเมืองและอำเภอนาโยง

ดินอุลติซอล (Ultisol) เป็นดินที่มีอายุมาก ดินชั้นล่างมีการสะสมของอนุภาคของดินเหนียว และแร่ธาตุต่างๆ ที่ปะปนอยู่ ดินอันดับนี้มีกระจายทั่วไปเกือบทุกพื้นที่ของจังหวัด

สรุปแล้วดินส่วนใหญ่ในจังหวัดตรังเป็นดินอุลติซอล เนื้อดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว สามารถทำนา ทำสวนผลไม้ และทำไร่ได้ดี พบทุกอำเภอในจังหวัดตรัง ส่วนดินอันดับอื่นๆ มีอยู่บ้าง

1.2.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินตามข้อมูลของสถานีวิจัยพัฒนาที่ดินตรัง ปี พ.ศ. 2541 พบว่าที่ดินส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรตามตาราง ดังนี้

ตารางแสดงการใช้ที่ดินในจังหวัดตรัง พ.ศ. 2541

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. พื้นที่ชุมชน	47,365	1.541
2. การเกษตร	1,767,922	57.522
3. ป่าไม้	1,144,848	37.250
4. แหล่งน้ำ	53,693	1.747
5. พื้นที่อื่น ๆ	59,626	1.940
รวม	3,073,454	100.0

ข้อมูลนี้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากดาวเทียมด้วยสายตา และการสำรวจข้อมูลภาคสนาม เดือนกันยายน พ.ศ. 2536 พบว่า การใช้ที่ดินในจังหวัดตรัง สามารถจำแนกได้เป็น 23 ประเภท โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.37 ของพื้นที่จังหวัด หรือประมาณ 2,039,838 ไร่ พืชหลักที่ปลูกคือ ยางพารา, ปาล์ม, ข้าว และสวนผสม

1.2.6 ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ

จากการที่จังหวัดตรังมีสภาพทางภูมิศาสตร์ ทิศตะวันออกจดพื้นที่ภูเขาที่ถูกประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางครามอุทยานแห่งชาติ เขาปู่-เขาย่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด ทางด้านทิศตะวันตกก็ติดทะเลมีอุทยานทางทะเลเจ้าไหม นอกจากนี้ในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดตรังก็ได้ถูกประกาศเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ เขตป่าสงวน เขตป่าคุ้มครอง ดังนั้นปัญหาการบุกรุกพื้นที่ดินของรัฐ จึงพอจำแนกปัญหาเป็น 3 ลักษณะ คือ

ปัญหาการบุกรุกที่ดินรัฐเพื่อทำกิน ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐเพื่อที่อยู่อาศัย และปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐเพื่อประกอบการท่องเที่ยว

- 1) ปัญหาการบุกรุกที่ดินรัฐเพื่อทำกิน

จากการที่จังหวัดตรังได้ประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์สงวนไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดปัญหาข้อพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎรอยู่ประจำ ซึ่งพอประมวลรายปัญหาการบุกรุกที่ดินรัฐเพื่อทำกินได้ดังนี้

(1.1) การบุกรุกของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์ (อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาพระ-บางคราม โดยส่วนใหญ่แล้วจะเข้าไปทำแปลงเกษตรปลูกยางพารา ทั้งนี้ สภาพปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากแนวเขตป่าอนุรักษ์ต่างๆ ไม่ชัดเจน

(1.2) การบุกรุกของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์ กรณีการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ทำกินของราษฎร ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของจังหวัดตรังหลายชุมชนดั้งเดิมถูกประกาศเป็นเขตป่าอนุรักษ์ เช่น กรณีบ้านในเตา เขตอำเภอห้วยยอด เขตตำบลน้ำผุด อำเภอเมืองตรัง เขตตำบลละมอ ตำบลช่อง อำเภอนาโยง เขตตำบลนาชุมเห็ด ตำบลโพรงจระเข้ อำเภอย่านตาขาว เขตตำบลปะเหลียน ตำบลแหลมสอม ตำบลทุ่งยาว ตำบลลิพัง อำเภอปะเหลียน เขตตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา เป็นต้น ซึ่งหลายพื้นที่ในเขตเหล่านี้ ได้รวมกลุ่มกันเพื่อทำความเข้าใจกับภาครัฐ โดยเฉพาะกับกรมป่าไม้

(1.3) การบุกรุกของราษฎรในเขตที่สาธารณะประโยชน์ เช่น ทุ่งสงวนเลี้ยงสัตว์ ซึ่งส่วนใหญ่ราษฎรใช้ประกอบการทำสวนยางพารา ทั้งนี้ สาเหตุส่วนใหญ่มาจากเขตที่ประกาศไม่ชัดเจน ซึ่งมีอยู่ทั่วไป เช่น ทุ่งสงวนเลี้ยงสัตว์ทุ่งหนองแห้ง ทุ่งสงวนเลี้ยงสัตว์บ้านควนโพธิ์ เป็นต้น

(1.4) การบุกรุกของราษฎรในเขตทหาร ซึ่งได้มีกรณีพิพาทกันระหว่างราษฎรกับทหาร ในเขตพื้นที่อำเภอรัษฎา

(1.5) การบุกรุกของราษฎรโดยมิได้ทราบถึงการเพิกถอนสิทธิการครอบครอง ส.ค.1 อย่างกรณีบ้านตระ อำเภอปะเหลียน

2) ปัญหาการบุกรุกที่ดินรัฐเพื่อที่อยู่อาศัย

กรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่เกิดขึ้นในชุมชนเมือง โดยเฉพาะกรณีพิพาทระหว่างการรถไฟแห่งประเทศไทย กับราษฎรเขตชุมชนหนองยวน อำเภอเมืองตรัง หรือกรณีพิพาทระหว่างการรถไฟแห่งประเทศไทยกับราษฎรในเขตชุมชนเมืองอำเภอกันตัง

3) ปัญหาการบุกรุกที่ดินรัฐเพื่อประกอบการท่องเที่ยว

กรณีดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นการพิพาทระหว่างอุทยานแห่งชาติทางทะเลเจ้าไหมกับนายทุนอย่างกรณีการสร้างโรงแรมบ้านฉางกลาง อำเภอสิเกา ซึ่งในกรณีนี้ได้มีการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบให้กับนักการเมืองระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับจังหวัด นักธุรกิจผู้มีชื่อเสียงของจังหวัดตรัง หรือแม้กระทั่งการออกเอกสารสิทธิในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ในการตัดไม้ในเขตตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสิเกา

จากสาเหตุและสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ราษฎรได้รวมตัวกันเพื่อต่อสู้เรียกร้องกับรัฐบาล และได้ร่วมกับสมาชิกรัฐสภาคนจนเพื่อนำเสนอให้รัฐบาลแก้ปัญหา ซึ่งเห็นได้จากรูปธรรมของการแก้ปัญหา กรณีรัฐบาลชุดปัจจุบัน (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) ได้มีมติคณะรัฐมนตรี (ครม.) ฉบับวันที่ 3 เมษายน 2544 เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ในขณะเดียวกันก็ได้ร่วมกันต่อสู้เรียกร้องให้รัฐดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาในกรณีที่มีการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ร่วมมือกับนายทุน เช่น มีการเสนอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตรวจสอบการละเมิดสิทธิชุมชน ในกรณีที่รัฐออกเอกสารสิทธิให้นายทุนในเขตอุทยานแห่งชาติเจ้าไหม หรือในกรณีการใช้ขององค์กรการบริหารจังหวัดตรังบรรจุไม้ผืนกฎหมาย จากการบุกรุกตัดไม้บริเวณเขาสว่างป่าสงวนแห่งชาติตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

1.3 ข้อมูลพื้นฐานหาดแสนสุข

1.3.1 สาเหตุของการเข้ามาอยู่ในชุมชนหาดแสนสุข

สาเหตุการย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน	ร้อยละ
มาหางานทำ	50.2
ไม่มีที่อยู่อาศัย	14.3
ตามญาติพี่น้อง	13.0
ไม่มีที่ทำกิน	6.6
ถูกไล่ที่	5.6
เทศบาลจัดให้	4.0
อื่นๆ	6.3
รวม	100

1.3.2 อาชีพเดิมของชาวชุมชนหาดแสนสุข

อาชีพเดิม	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	47.7
ทำนา, ทำไร่, ทำสวน	24.7
ค้าขาย	10.4
แม่บ้าน	4.2
ประมง	2.6
รับราชการ	1.3
อื่นๆ	9.1
รวม	100

ตัวเลขดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า...ความล้มเหลวของภาคเกษตรกรรมคือสาเหตุสำคัญอันหนึ่งของการอพยพเข้าเมือง

1.3.3 ระดับการศึกษาของชาวชุมชนหาดแสนสุข

ระดับการศึกษา	ร้อยละ
ไม่จบการศึกษา	2.4
ประถมศึกษา (ป.1 – ป.7)	71.5
มัธยมศึกษา	18.0
ปวช. / ปวส. / อนุปริญญา	6.1
ปริญญาตรี	2.0
รวม	100

1.3.4 อาชีพและรายได้ รายจ่าย หนี้สินของชาวชุมชนแสนสุข

อาชีพ อาชีพของชาวชุมชนแออัดในเมืองภูเก็ต เป็นแรงงานรับจ้างแขนงต่างๆ ของเมือง ดังนี้

อาชีพ	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	53.7
แม่บ้าน / พ่อบ้าน	17.6
ค้าขาย	15.1
ประมง	3.5
ธุรกิจส่วนตัว	2.7
งานประจำ	2.5
งานบริการ	2.5
รับราชการ	1.0
อื่นๆ	2.0
รวม	100

จะเห็นได้ว่าอาชีพของชาวชุมชนแออัดส่วนใหญ่เป็นการรับจ้างทั่วไป ซึ่งครอบคลุมถึงการเป็นลูกเรือประมง กรรมกรแบกหาม กรรมกรก่อสร้าง ลูกจ้างในร้านขายของ ขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ชาวชุมชนแออัดจึงเป็นแหล่งแรงงานที่สำคัญที่สุดแหล่งหนึ่งของเมืองภูเก็ต ถ้าไม่มีแรงงานเหล่านี้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจในแขนงต่างๆ ของเมืองจะดำเนินไปไม่ได้เลย

รายได้ รายจ่าย ผลจากการสำรวจพบว่า แต่ละครอบครัวมีรายได้เฉลี่ย 6,900 บาทต่อเดือน และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 6,870 บาท แสดงว่ารายจ่ายไม่เกินรายได้ อย่างไรก็ตาม จำนวนรายจ่ายมีครอบครัวที่ให้ข้อมูลได้เพียง 66% เท่านั้น และเป็นการประมาณการอย่างคร่าวๆ ของแต่ละครอบครัว เมื่อตรวจสอบกับภาวะหนี้สินกลับพบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีหนี้สิน มี

ครัวเรือนเพียง 8.6% เท่านั้นที่ยืนยันว่าไม่มีหนี้สิน ในขณะที่ 55.3% ระบุว่าไม่มีหนี้สิน (อีก 35.01% ไม่ตอบคำถามนี้)

เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรเฉลี่ยของแต่ละครอบครัว พบว่าประชากรในสลัมมีรายได้เฉลี่ยคนละ 1,815 บาท

1.3.5 กฎข้อบังคับระเบียบและกติกาของชุมชนหาดแสนสุข

กฎข้อบังคับระเบียบและกติกานี้ ได้เขียนขึ้นโดยความเห็นชอบของมวลชนสมาชิกชุมชนแสนสุขเป็นเสียงข้างมากโคนเอกฉันท์ เพื่อใช้ในการจัดระเบียบและแบบแผนของชาวชุมชนแสนสุขให้มีความสุขแสน และอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อเป็นตัวอย่างแม่แบบของชุมชนเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่น ทั่วทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ ซึ่งมีเนื้อหาสาระ ดังนี้

ข้อ 1. กฎข้อบังคับ.....ระเบียบ.....กติกา..... จัดให้มีไว้เป็นหมวดหมู่ โดยสาระเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างลงตัว มีระเบียบแบบแผนที่ตั้งมาร่วมกันภายในเนื้อที่ 74 ไร่ 3 งาน 88 ตารางวา อันอยู่ในเขต.....หมู่ที่ 7 ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้ชื่อเรียกว่า “ชุมชนหาดแสนสุข”

ข้อ 2. ภายใต้เนื้อที่ 74 ไร่ 3 งาน 88 ตารางวา อันเป็นที่ตั้งของ “ชุมชนหาดแสนสุข” ชาวชุมชนกำหนดให้มีเอกสารสิทธิ์ ชื่อว่า “โฉนดชุมชนหาดแสนสุข” อันเป็นเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ร่วมกันของมวลสมาชิกภายในชุมชน

ข้อ 3. “โฉนดชุมชนหาดแสนสุข” ให้หมายถึงเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ร่วมกันของสมาชิกของชุมชนหาดแสนสุข อันจะมีชื่อแสดงอยู่ท้าย “กฎข้อบังคับระเบียบและกติกา” นี้ พร้อมทั้งแผนผังแสดงจำนวนเนื้อที่ของแต่ละครัวเรือนที่ชัดเจนครอบคลุมเนื้อที่ทั้งหมดภายใต้เนื้อที่ 74 ไร่ 3 งาน 88 ตารางวา ในหมู่ที่ 7 ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้ชื่อเรียกว่า “ชุมชนหาดแสนสุข”

ข้อ 4. ให้ผู้มีรายชื่อ ที่แสดงอยู่ท้าย “กฎ” นี้ และหรือมีชื่อในแผนผังอยู่ท้าย “กฎฯ” นี้ เป็นสมาชิกของชุมชนหาดแสนสุขทุกคน ในการเพิ่มชื่อ,ลบชื่อของสมาชิก ให้เป็นไปตามระเบียบและกติกาของ “กฎฯ” นี้

ข้อ 5. กำหนดให้มีคณะกรรมการชุมชน จำนวน 9 คน โดยการเลือกตั้งจากสมาชิกครัวเรือนของชุมชนโดยวิธีการลับ

ข้อ 6. ให้คณะกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการภายในชุมชนให้เป็นไปตาม “กฎฯ” นี้

ข้อ 7. สมาชิกทุกคน ผู้มีรายชื่ออยู่ในบัญชีต้องเป็นผู้ร่วมกันปฏิบัติตนและดูแลรักษาให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับ ระเบียบ และกติกาอย่างเคร่งครัด

ข้อ 8. ในการเพิ่มเติม, แก้ไข, เพิ่มขึ้น, หรือลบออก กฎข้อบังคับให้คณะกรรมการเรียกประชุมสมาชิกชุมชนและถือเสียงข้างมากเป็นมติของที่ประชุม

ข้อ 9. สมาชิกครัวเรือนตั้งแต่ 30 ครัวเรือน มีสิทธิลงชื่อเพื่อเปิดการประชุมได้ หากเป็นวาระเร่งด่วนหรือจำเป็นอันกระทบต่อชุมชนหาตแสนสุขได้

ข้อ 10. "สมาชิกครัวเรือน" ให้อ้างอิงถึง หัวหน้าครอบครัว อันมีครัวเรือนอยู่ในในบัญชีของชุมชนหาตแสนสุข และหรือมีชื่ออยู่ในแผนผังของชุมชนหาตแสนสุข เป็นผู้มีสิทธิในการสมัครรับเลือกเป็นกรรมการ, และเลือกตั้งกรรมการชุมชน และมีสิทธิมอบอำนาจให้บุคคลในครัวเรือนอันน่าเชื่อถือ เป็นตัวแทนในการรับสมัครเลือกตั้ง หรือเป็นผู้ลงมติแทนตนได้ และกำหนดหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนฯ เป็นผู้ใช้สิทธิลงคะแนนครัวเรือนละ 1 คะแนน

ข้อ 11. หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนฯ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนฯ ตั้งแต่ 4 ปี เป็นผู้มีสิทธิรับสมัครและจะต้องมีคุณสมบัติตามระเบียบด้วย

ข้อ 12. บรรดาระเบียบและกติกานี้ให้คณะกรรมการที่รักษาการอยู่เป็นคณะผู้รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบและกติกา ให้เป็นมติเสียงข้างมากของคณะกรรมการ

ข้อ 13. ให้ผู้มีรายชื่ออยู่ในแผนผังโฉนดชุมชนตามสัดส่วนนั้น เป็นผู้มีสิทธิในการอยู่อาศัยให้เข้าทำนุบำรุงรักษาให้เป็นไปตามระเบียบและกติกา

ข้อ 14. อันผู้มีกรรมสิทธิ์อยู่ในโฉนดชุมชนตามแผนผัง จะขายกรรมสิทธิ์ในส่วนของตนหาได้ไม่ เว้นเสียแต่ตกทอดเป็นมรดก หรือได้รับอนุมัติเป็นเสียงข้างมากจากกรรมการชุมชน

ข้อ 15. กรรมการชุมชน จะอนุมัติให้สมาชิกครัวเรือนขายกรรมสิทธิ์ของสมาชิกนั้น ๆ ได้เมื่อ

15.1 สมาชิกนั้น ๆ ไม่ประสงค์จะอยู่ในชุมชนอีกต่อไป โดยเหตุผลอันสมควร

15.2 ผู้รับมรดกไม่ประสงค์จะอยู่ในชุมชนและประสงค์จะขาย

15.3 สมาชิกประพฤติผิดอย่างร้ายแรง จนทำให้ต้องถูกขับออกจากชุมชน

ข้อ 16. ราคาของกรรมสิทธิ์ที่จะได้รับในการขายกรรมสิทธิ์นั้น ให้กรรมการเสียงข้างมากเป็นผู้พิจารณาด้วยความเป็นธรรม

ข้อ 17. ให้ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินแต่ละราย เสียค่าบำรุงท้องที่ตามสัดส่วนในที่ดินของตนตารางเมตรละ 1 บาทต่อปี ต่อคณะกรรมการ

ข้อ 18. อันโฉนดชุมชนของชุมชนอาจนำไปใช้ในการช่วยเหลือแก่สมาชิกของชุมชน เช่น ประกันตัวผู้ต้องหา ซึ่งเป็นผู้ก่อประโยชน์แก่ชุมชนภายใต้การอนุมัติของคณะกรรมการชุมชน

ข้อ 19. อันสิทธิในกรรมสิทธิ์ตามโฉนดชุมชนของแต่ละบุคคล อาจนำมาแปลงสิทธิเป็นทุนได้โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการชุมชนได้

ข้อ 20. อันเงินค่าบำรุงท้องที่ในการจัดเก็บตามข้อ 17 นั้น ให้มีคณะกรรมการกำกับดูแลมิให้สูญหายหรือถูกเบียดเบียนทุจริต โดยประการทั้งปวง อาจนำเงินรายได้ส่วนนี้ไปก่อประโยชน์แก่ปวงสมาชิกหรือเป็นทุนหมุนเวียนหรือสวัสดิการ หรือประโยชน์อื่นใด ภายใต้ข้อบังคับที่กำหนดร่วมกันของที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก

ข้อ 21. บรรดาเงินกองทุนต่าง ๆ อันมีอยู่ภายในชุมชนอาจนำมาผสมทบกับรายได้จากเงินบำรุงท้องที่ หรือรายได้อันพึงจัดหาาร่วมกันของชุมชน แล้วนำมาบริหารจัดการ เพื่อให้

เอื้อต่อประโยชน์สุขของชุมชนได้ โดยความเห็นชอบของกรรมการที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกชุมชน

ข้อ 22. บรรดาทรัพย์สินรวม ที่สาธารณะใช้ร่วมกัน จักต้องได้รับการทำนุบำรุงจากมวลสมาชิกทุกคนของชุมชนทุกคน

ข้อ 23. สมาชิกทุกคนพร้อมทุกคนของชุมชน จะต้องช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อย จัดระเบียบสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ร่วมกัน โดยถือเป็นหน้าที่

ข้อ 24. สมาชิกทุกคนในชุมชนหาเหตุผลจักต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดทุกชนิดอย่างเด็ดขาด ไม่ว่าผู้ค้าหรือผู้เสพ และต้องช่วยกันสอดส่องดูแลให้ชุมชนไม่มียาเสพติดอย่างถาวรยั่งยืน

ข้อ 25. บุคคลจะรับสมัครเป็นกรรมการชุมชนได้ ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

25.1 ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการอ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ดี

25.2 ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีขึ้นไป

25.3 ต้องเป็นผู้อยู่อาศัยในชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปีขึ้นไป

25.4 ต้องเป็นบุคคลที่ไม่เคยต้องโทษในคดีอาญา เว้นแต่กระทำโดยประมาท หากเคยต้องโทษ ต้องพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

ข้อ 26. บุคคลผู้เป็นสมาชิกของชุมชนต้องเอาใจใส่ต่อความร่วมมือต่อภารกิจส่วนรวมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าต่อการประชุม ต่อการใช้สิทธิเลือกกรรมการหรือชำระภาษีบำรุงท้องที่ หรือดูแลสิ่งแวดล้อม การกำจัดขยะ ฯลฯ กิจกรรมอื่น ๆ

ข้อ 27. กรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 2 ปี

ข้อ 28. หากคณะกรรมการทั้งคณะหรือผู้หนึ่งผู้ใด ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ให้สมาชิกของชุมชน เรียกประชุมตามข้อ 9 เพื่อพิจารณาได้สวนถอดถอน กำหนดโทษโดยมติของเสียงข้างมาก

ข้อ 29. หากสมาชิกของชุมชนผู้หนึ่งผู้ใดกระทำการ อันเป็นการฝ่าฝืน กฎ ข้อบังคับระเบียบ และกติกาของชุมชน อันได้เขียนขึ้นไว้และได้ประกาศเป็นที่ปรากฏทราบทั่วกันแล้วนั้น และคณะกรรมการได้ตักเตือนในการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนนั้น แต่สมาชิกผู้นั้นมิได้เชื่อฟังหรือปฏิบัติตาม อย่างน้อย 3 ครั้ง แล้วให้คณะกรรมการมีสิทธิกำหนดโทษ ตั้งแต่การประกาศขึ้นป้ายประกาศความผิด แจ้งความต่อเจ้าพนักงานของทางราชการ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายหรือลบชื่อ ออกจากสมาชิกชุมชน โดยคณะกรรมการชุมชนพิจารณากำหนดโทษนั้นด้วยเสียงข้างมาก

1.4 ข้อมูลพื้นฐานหาดบางเทา

1.4.1 ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของหาดบางเทา

ทิศเหนือ ด.สาธุ

ทิศใต้ เชียงทะเล

ทิศตะวันออก โรงแรมในเครือไทวา

ทิศตะวันตก ติดทะเลอันดามัน

1.4.2 การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมจากตำบลเชิงทะเล

เริ่มจากแยกบ้านเคียน เลี้ยวขวาเข้าไปทางบ้านดอน เลี้ยววัดบ้านดอนไปก็เลี้ยวขวาเข้าไปประมาณ 200 เมตร ก็เจออาณาจักรไทวามีเส้นทางสายเก่าเลียบขนานไปกับทะเล อีกทางเข้าทางอนุสาวรีย์ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร หากมาจากตัวเมืองภูเก็ตก็เลี้ยวซ้ายเข้าไปประมาณ 5 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาตรง 3 แยก สภ.ด.เชิงทะเลไปอีกนิดหน่อย ก็เลี้ยวซ้ายเข้าไปได้เลย

1.4.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

จากการที่เดิมหาดบางเทาได้รับผลจากการท่องเที่ยว ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมและกิจกรรมเศรษฐกิจ ที่มีการทำเกษตรกรรม ประมงเปลี่ยนไป มีราษฎรจากภายนอก เข้ามาประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

ลักษณะอาชีพ

- 1) เกษตรกรรม ทำสวนยางพารา
- 2) ประมง
- 3) รับจ้าง
- 4) ประกอบอาชีพอิสระตามชายหาด
- 5) ประกอบการโรงแรม (ธุรกิจ)

สำหรับอาชีพประกอบการอิสระตามชายหาด เป็นอาชีพที่มากับธุรกิจการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างโรงแรมกับผู้ประกอบการร้านค้าชายหาด

1.4.4 ข้อมูลพื้นฐานเกาะสุกร

เกาะสุกรเป็นเกาะที่มีสภาพเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ซึ่งมีสภาพเป็นเกาะห่างจากชายฝั่งทะเลบ้านตะเสะ กิ่งอำเภอหาดสำราญ จังหวัดตรัง 3 กิโลเมตร ห่างจากบ้านท่าข้าม อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง 20 กิโลเมตร ลักษณะที่ตั้งเป็นเกาะที่มีเกาะบริวาร คือ เกาะเกตรา เกาะเหลาเหลียง เกาะจะปีเล็ก เกาะจะปีใหญ่ (บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตรา) ซึ่งบรรดาเกาะบริวารจะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ ยกเว้นเกาะเหลาเหลียงที่เป็นที่พักเรือของชาวประมง และเกาะเกตราซึ่งเป็นสถานที่เก็บรังนกอีแอ่นของบริษัทที่ได้รับสัมปทาน

ลักษณะทางภูมิประเทศ เกาะสุกรมีภูเขาขนาดเล็กเป็นแนวยาว กลางเกาะมีความสูงระดับสูงสุด 100 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ที่เหลือจะเป็นพื้นที่ราบต่ำและที่ราบ ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะ จะมีป่าชายเลนประมาณร้อยละ 15 และพื้นที่ราบเกาะจะมีพื้นที่ชายหาดประมาณร้อยละ 7 ฝั่งชายหาดที่สำคัญ เช่น หาดทรายทอง หาดโหละใหญ่ อ่าวหาดทรายขาว หาดบ้านทุ่ง อ่าวหน้าคาโหละดาลาม เป็นต้น จากสภาพพื้นที่เกาะสุกรมีอาชีพสำคัญ คือ ประมง ทำสวนยางพารา และทำนา เป็นหลัก

ลักษณะภูมิอากาศ เกาะสุกรได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม 2 ฤดู คือ

1) ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดมาจากมหาสมุทรเข้าฝั่งทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะเริ่มพัดประมาณเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนตุลาคมหรือเดือนพฤศจิกายน ชาวบ้านจะเรียกว่า “ลมพัด”

2) ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะเริ่มพัดตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน ชาวบ้านเรียกว่า “ลมออก”

การปกครอง เกาะสุกรมีฐานะเป็นตำบล มี 4 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านเสียมไหม, หมู่ที่ 2 บ้านแหลม, หมู่ที่ 3 บ้านทุ่ง, หมู่ที่ 4 บ้านหาดทรายทอง

ประชากรทั้งหมด 2,242 คน ชาย 1,146 คน หญิง 1,096 คน (ข้อมูลการสำรวจ อบต. เกาะสุกร) ประชากรร้อยละ 99 นับถือศาสนาอิสลาม

ทรัพยากรมนุษย์ เดิมราษฎรเกาะสุกรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ที่วัดปฏิบัติตามแนวทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้คนเกาะสุกรเป็นคนที่มั่งคั่งดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และมักจะได้น้ำตกทอดในเชิงความห่วงใยต่อผู้เดินทางไปเยือน เช่น “มากี่คน” “กินข้าวหรือยัง” “คืนนี้นอนไหน” ทำให้เกิดความเป็นกันเอง ดังนั้นคนเกาะสุกรจึงมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกค่อนข้างแนบแน่น

1.4.5 ความสัมพันธ์ทางสังคม

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและคำบอกเล่าพบว่า ชุมชนเกาะสุกรเป็นชุมชนอพยพของชาวประมง กลุ่มผู้เก็บรังนกนางแอ่น พ่อค้าคนจีนที่ใช้เส้นทางค้าขาย หลังจากนั้นญาติพี่น้องก็อพยพเข้ามาอยู่ หลังจากพบว่าชุมชนแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ จนกระทั่งถูกจัดเขตปกครองระดับตำบล การเพิ่มขึ้นของประชากรในปัจจุบัน พ่อที่จะจัดลำดับความสัมพันธ์ในสังคมของเกาะสุกรได้ ดังนี้

1.4.6 โครงสร้างอำนาจในชุมชน

จากการศึกษาโครงสร้างอำนาจในชุมชนเกาะสุกร พบลำดับพัฒนาการ กล่าวคือ

- เคารพผู้นำศาสนาและผู้อาวุโส (คนเฒ่า) เป็นยุคแรกของชุมชน ผู้นำทางศาสนาถูกเลือกเพื่อทำหน้าที่ทางศาสนา หรือผู้อาวุโสจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือ ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทต่างๆ ในชุมชน ซึ่งชุมชนจะเชื่อฟัง ซึ่งหากถามคนอายุ 50-60 ปี ก็จะมีบอกว่าให้หาสะปี (สะปี เสียมไหม อายุ 84 ปี) เป็นคนไกล่เกลี่ย หรือตัดสินปัญหาโดยยึดหลักประนีประนอม
- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หลังจากที่มีภาครัฐใช้อำนาจมาสู่ชุมชนโดยฝ่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำนาจตามธรรมชาติของผู้นำศาสนาและผู้อาวุโสก็ค่อยหมดบทบาท มีการใช้อำนาจทางกฎหมายเข้ามาเป็นเกณฑ์ตัดสิน ซึ่ง “หากได้ผู้ใหญ่ กำนัน ที่ไม่รู้เรื่องก็จะทำให้เกิดความขัดแย้ง แต่หากได้ผู้ใหญ่ กำนันที่เข้าใจไม่ยึดหลวมก็อยู่กันสบาย”

(อัน ไชยมล อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ต.เกาะสุกร) ซึ่งเมื่อให้ลองเปรียบเทียบดู อัน ไชยมล บอกว่าดีคนละแบบ คือ แบบเดิมผู้นำเปลืองตัว แต่ถ้าใช้กฎหมายก็จะอ้างได้ว่าหลวงสั่งอย่างนั้น (หลวงคือกฎหมาย -ผู้เขียน) และอีกอย่างก็อัน ไชยมล กล่าวถึง คือ คนเกาะสุกรเมื่อไปเรียนหนังสือข้างนอก มักจะหัวหมอ ยอมรับข้อกฎหมายเป็นหลัก

- ต่างคนต่างอยู่ เคารพกลุ่มของตนในปัจจุบัน

จากพัฒนาการของชุมชนพบว่า โครงสร้างอำนาจของเกาะสุกรในปัจจุบันนั้นเปลี่ยนไป จากความเคารพ เชื่อถือ ผู้นำทางการ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน หรือโต๊ะอิหม่าม แต่ได้แปรเปลี่ยนไป ลักษณะความเป็นปัจเจกเพิ่มขึ้น มีการจับจัดกลุ่มกันเองตามกิจกรรมและความต้องการ ซึ่งกลุ่มที่เกิดขึ้นมีและไม่มีผลต่อการพัฒนา เช่น กลุ่มที่มีผลต่อการพัฒนาหรือสามารถพัฒนาต่อได้ เช่น กลุ่มชุมชนประมงพื้นบ้าน กลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มที่ไม่ได้นำไปสู่การพัฒนา เช่น ทีมพนันฟุตบอล เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการแก้ปัญหาของสมาชิกในกลุ่ม

ดังนั้น หากจะดูพัฒนาการโครงสร้างอำนาจในสังคมของชุมชนเกาะสุกรแล้ว จะเห็นปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการอยู่ค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นจากอำนาจรัฐที่ผ่านมาทาง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้อำนาจของโต๊ะอิหม่าม ผู้นำศาสนา หรือผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ลดลงไป พร้อมกันนี้ระบบการศึกษาก่อให้เกิดความเป็นปัจเจกมากขึ้น และนำไปสู่การจัดกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจปัญหาโดยกลุ่มของตัวเอง อำนาจรัฐก็มีบทบาทลงไปในชุมชน ดังเห็นได้จากการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่ได้รับเลือกถูกมองว่า “ผู้ใหญ่บ้านได้พวกชมรมพื้นบ้าน ได้พวกเอาศาสนา ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ถูกมองว่าเป็นกลุ่มไม่สนใจศาสนา” (ดิ่ง ไม่ทราบนามสกุล อายุ 30 ปี หมู่ที่ 4 บ้านหาดทราย ต.เกาะสุกร)

1.4.7 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะสุกรถูกนำไปใช้ในการเกษตรกรรม ซึ่งประกอบด้วย สวนยางพาราประมาณ 55% นาข้าวประมาณ 5% มะพร้าวประมาณ 5% สวนผลไม้อื่นๆประมาณ 4% ชายหาดประมาณ 17% และป่าชายเลนประมาณ 14% และในอดีตเคยมีการทำนาถุ้งในบริเวณบ้านทุ่ง (หมู่ที่ 3 ต.เกาะสุกร) แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงล้มเลิกกิจการการเพาะถุ้งไป เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ที่มีอยู่บนเกาะสุกร คาดว่าจะไม่ส่งผลกระทบในด้านลบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะสุกร นอกจากนี้การใช้ประโยชน์ที่ดินทางด้านเกษตรกรรมที่มีอยู่ในเกาะสุกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกยางโมโนนาข้าว ในบริเวณบ้านแหลม (หมู่ที่ 2 ต.เกาะสุกร) เป็นยางโมโนที่มีชื่อเสียงมากของจังหวัดตรัง เนื่องจากยางโมโนที่ปลูกที่บ้านแหลมมีรสชาติดี (หวานกรอบ) ดังนั้น การใช้ประโยชน์ที่ดินลักษณะเช่นนี้ อาจส่งผลกระทบในด้านบวกต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะสุกรในอนาคต

1.4.8 ทรัพยากรดิน

จากการสำรวจดินในบริเวณเกาะสุกร โดยกรมพัฒนาที่ดินสามารถจำแนกดินได้เป็น 9 ชนิด ประกอบด้วย ดินชุดบาดาล ดินชุดบางนรา ดินชุดฝั่งแดง ดินชุดคองหงษ์ ดินชุดนาทวี ดินชุดปากคลอง ดินชุดวิสัย ดินชุดคล้ายน้ำกระจาย ดินชะวากทะเลปะปนกัน และบริเวณที่ลาดเชิงชัน ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วไปตามบริเวณที่ลาดเชิงเขา

การพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะสุกร โดยเฉพาะกิจกรรมด้านการให้บริการ บังกะโล ที่พัก และอื่นๆ ตลอดจนกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มักจำกัดอยู่ในบริเวณชายหาดด้านตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะ พื้นที่ที่ตั้งของรีสอร์ทเหล่านี้ เป็นดินชุดบาเจาะ ซึ่งเป็นดินที่มีเนื้อเป็นทรายจัด มีธาตุอาหารพืชค่อนข้างต่ำไม่เหมาะสมสำหรับการกสิกรรม แต่ปัจจุบันเกษตรกรได้ใช้ปุ๋ยมะพร้าว เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวในเกาะสุกรปัจจุบัน ยังมีจำนวนไม่มาก จึงไม่มีการขยายการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก หรือกิจกรรมการบริการ จึงยังไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรดินบริเวณดังกล่าว

ในอนาคตหากนักท่องเที่ยวจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น สถานที่ให้บริการต่างๆ บนเกาะสุกร จะเกิดขึ้นในบริเวณนี้ เนื่องจากเป็นเพียงบริเวณเดียว ที่มีวิวทัศนังดงามและมีความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (ถนนและแหล่งน้ำจืด) มากกว่าบริเวณอื่นๆ ของเกาะ ดินบริเวณดังกล่าวเป็นดินชุดบาเจาะ ซึ่งเป็นดินที่ศักยภาพสำหรับการทำเกษตรกรรมค่อนข้างต่ำ เมื่อนำพื้นที่เหล่านี้มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ให้บริการด้านต่างๆ ก็จัดว่าเป็นการใช้ที่ดินที่ถูกต้องตรงกับศักยภาพของทรัพยากรดิน ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะสุกร จึงจะยังไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรดิน

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดตรัง
กรุงเทพฯ 2544

สงขลานครินทร์ สำนักวิจัยและพัฒนา การศึกษากำหนดแนวทางการควบคุมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
ประเภทเกาะ จังหวัดตรัง 2544

สำนักงานจังหวัดตรัง รายงานข้อราชการจังหวัดตรัง สำนักงานจังหวัดตรัง 2544

สำนักงานจังหวัดตรัง เอกสารรายงานสำนักงานจังหวัดตรัง 2544

เอกสารหนังสือถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกรณีการละเมิดบุกรุกที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ
เขาสว่าง

เอกสารหนังสือถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกรณีการละเมิดบุกรุกที่ดินอุทยานแห่งชาติ
หาดเจ้าไหม